

Referat fra koordineringsgruppemøte

Helsedirektoratets lokaler, Universitetsgaten 2

10.05.2017, kl. 11.00 -13.00

Til stede:Koordineringsgruppens medlemmer

Linda Granlund, Helsedirektoratet (møteleder)

Karl Kristian R Kirchhoff, Helsedirektoratet (referent)

Anne Kathrine Owren Aarum, Helsedirektoratet

Bjørn Næss, NHO Handel

Ingvill Størksen, Virke

Petter Haas Brubakk, NHO Mat og drikke

Geir Ove Ystmark, Sjømat Norge

Hege Berg-Knutsen, Coop

Espen Gultvedt, Bama

Bård Gultvedt, NorgesGruppen

Martina Rabsch, Rema

Camilla Carlsson, Coca-Cola European Partners AS.

Anders Högberg, Orkla ASA

Johnny Ødegård, Tine SA

Observatører

Vibeke Bugge, NHO Mat og drikke

Aina Marie Lien, NorgesGruppen

Sak 8/17 **Velkommen og Helsedirektoratets arbeid**

- a) Møteleder orienterte om hovedpunkter i Helsedirektoratets arbeid med oppfølging av avtalen siden forrige koordineringsmøte.

Sak 9/17 **Status for innsatsområdene**

- a) **Innsatsområde 1:** Saltpartnerskapet består av virksomheter i matvareindustri, serveringsbransje, bransje- og næringsorganisasjoner, forskningsmiljøer og interesseorganisasjoner og helsemyndighetene. Per 1.5.2017 har 62 virksomheter signert partnerskapsavtalen, hvorav 20 ikke har signert tilslutningsavtalen. Flesteparten av disse er kjøttbedrifter.

Monitorering av saltinnholdet i matvarer har hatt høy prioritet. Det er satt saltmål for rundt 100 matvarekategorier. Matvarebransjen og handelen har ansvar for å rapportere endringer av saltinnholdet i egne produkter via Tradesolution (TS) og bidra til å utvikle et felles system for monitorering og synliggjøring av arbeidet med å senke saltinnholdet i matvarer, drikker og retter. Det er besluttet å benytte TS's EPD-database koblet opp mot volumtall fra grossist for å følge utviklingen i saltinnholdet i produktkategorier i saltlisten. Løsningen gir mulighet til å følge saltinnholdet for 36 av 100 kategorier. Uttak av saltdata fra TS i oktober i 2016 viser at i ca. halvparten av de 36 kategoriene, ligger saltinnholdet allerede innenfor saltmålene og flere av de som ligger utenfor, ligger rett over saltmålene. Det vil i 2018 være behov for separat rapportering for kategorier som ikke dekkes via TS, for eksempel ferdigretter.

Data på analyse av saltinnholdet i urin (Tromsø-undersøkelsen 2015) som mål på saltinntaket i befolkningen, vil foreligge i mai og blir presentert på næringslivsgruppemøtet 29.05.17.

Andre sentrale tiltak i regi av Saltpartnerskapet siste halvår:

- Gjennomføring av seminaret «Er salte vaner vonde å vende?» i samarbeid med forskningsprosjektet «En sunnere matpakke» og Saltnett med over 100 deltakere.
- Etablert SaltNett med forskningsmidler fra Forskningsrådet for å gi nettverksstøtte til arbeidet med saltreduksjon matvarebransjen.
- SaltNett utarbeider på oppdrag fra Saltpartnerskapet et notat til helsemyndighetene om hvilke nytte- og risikovurderinger bransjen mener det er behov for å se på på nytt.
- Utviklet logo for Saltpartnerskapet som partnerne kan bruke for å illustrere at de er en del av arbeidet for å redusere saltinntaket.
- Informasjon til partnerne via nyhetsbrev.

- b) **Innsatsområde 4:** Arbeidet med innsatsområde 4 oppleves så langt som positivt og det har vært jobbet med flere tilslutningsavtaler og engasjement og deltakelse på workshopen som markerer oppstarten på arbeidet som skal legges ned frem mot 2021. Det har vært nedsatt en programkomité bestående av Gunn H. Knutsen (Sjømat), Gunnar Bakke/Vibeke A. Bugge (grove kornprodukter) og Gry Sørensen (frukt, bær, grønnsaker) i forbindelse med signeringsarrangement og workshop 16. mai 2017. De respektive opplysningskontorene har vært involvert i å sette sammen et spennende lunsjmåltid «**Måltidsdøgnet i grovt, grønt og blått**» Invitasjon og siste utkast til program ligger vedlagt. Påmeldingen er i gang, og deltakerliste vil bli ettersendt etter fristens utløp 9. mai. I skrivende stund har ikke handelen meldt seg på arrangementet, og det påpekes at dette er viktig for å lykkes med arbeidet.

Formålet med workshopen er å igangsette arbeidet med innsatsområde 4, som vi har kalt «**Felles løft for sunt kosthold**», samt å komme frem til konkrete tiltak frem mot neste workshop. Vi håper å kunne ha halvårlige workshops i forkant av møtene i Næringslivsgruppen. Målet med workshopen 16. mai er:

- Definere målgruppe
 - Monitorering
 - Kommunikasjon
 - Profilering
 - Identifisere FOU-behov
 - Mulige felles aktiviteter (skolestart, Arendals-uka?)
- c) **Innsatsområde 2 og 3:** En workshop for innsatsområdene sukker og mettet fett var planlagt til 9. mai, men utsettes til juni for å ta med momenter fra koordineringsgruppens diskusjon om evaluering og monitorering (se sak 11/17). Mange virksomheter har signert avtalen ganske nylig og må således få tid til å innrette seg. Det er viktig at en oppstartsworkshop skaper energi og sørger for at arbeidet kommer godt i gang. 7. april ble det avholdt signeringsmøte der 20 virksomheter signerte tilknytningsavtaler.

Sak 10/17 **Status for tilknytningsavtaler**

- a) Oversikten over tilknyttede virksomheter var utsendt på forhånd. Per 10.05 har 54 virksomheter og bransjeorganisasjoner undertegnet avtalen. Noen avtaler venter fortsatt på signering og 16. mai vil ytterligere 18 virksomheter innenfor frukt, grønt, fisk og korn undertegne.

Det ble enighet om å fortsette arbeidet med å få flere til å signere. Et område som bør prioriteres er kjøttindustrien, da mange aktører der allerede har signert på saltpartnerskapet.

Sak 11/17 **Evaluering og monitorering**

- a) Sekretariatet presenterte et forslag til evaluering og monitorering av avtalen.
- A. Helsedirektoratet understreket behovet for å kunne følge forbruket av enkelte produktgrupper nærmere, for å sikre en effektiv evaluering av avtalen. Det vil kunne si noe om hvordan avtalen fungerer og hvilke produktgrupper det er nødvendig å prioritere. I tillegg vil monitorering på produktgruppenivå fange opp både bidrag fra handelen og leverandører.
 - B. Flere aktører påpekte viktigheten av at monitorering ikke må skje på et for detaljert nivå, jf. Saltpartnerskapet, men et fornuftig mellomnivå. Vi må holde på motivasjonen hos bedriftene. Diskusjonen om hvilket nivå man skal legge seg på innenfor produktgrupper vil måtte bli et viktig tema i workshopene.
 - C. I forsøk på å sette mål innenfor produktgrupper er det viktig med en stor grad av frihet, slik at ulike bransje kan benytte det som passer best. I noen bransjer vil man kanskje kunne klare å sette et mål, i andre er det for sterk motstand blant virksomhetene. I workshopene bør det avklares hvilke bransjer som kan sette mål og hvilke som ikke kan.
 - D. Det eneste rapporteringskravet i avtalen er rapportering inn til koordineringsgruppen, derfor bør det etterstrebes å finne en monitoreringsform som ikke legger ytterligere belastning på virksomhetene.
 - E. Krysskobling av data mellom Tradesolution og Nielsen ble vurdert i Saltpartnerskapet, men viste seg da vanskelig å gjennomføre. Dette bør man utrede nærmere, for å kunne følge produktgrupper. Alternativet er volumdata og manuell inntasting av næringsdata, som fort blir veldig omfattende.

Det ble enighet om:

- Koordineringsgruppen retter en henstilling til Helse- og omsorgsdepartementet om at SSBs forbruksundersøkelser bør komme hyppigere.
- Det bør gjennomføres en følgeevaluering av en tredjepart som kan samle inn årlig tiltaksrapportering fra de enkelte tilknyttede virksomheter og gjennomføre samtaler med disse og helsemyndighetene om syn på avtalen. Sekretariatet lager et anbudsgrunnlag for dette.
- At man på workshopene innenfor innsatsområdene bør diskutere på hvilket nivå man ønsker å følge utviklingen innenfor produktkategorier. I workshopene bør det også avklares hvilke bransjer som kan sette mål og hvilke som ikke kan.
- At man bør utrede nærmere muligheten for å koble data mellom TradeSolution og Nielsen, med det formål å følge forbruket innenfor enkelte produktgrupper.

Sak 12/17 **Gjensidigestiftelsen**

- a) Sekretariatet orienterte kort om saksgrunnlaget.

- A. I diskusjonen ble det tatt opp hvordan en inkludering i referansegruppen ville påvirke sammensetningen av denne og hva evt. Gjensidigestiftelsens agenda ville være.

Det ble enighet om at koordineringsgruppen var positiv til å gi Gjensidigestiftelsen en rolle. Imidlertid vurderte Gjensidigestiftelsens styre samme dag at de ikke ønsket å støtte arbeidet innenfor intensjonsavtalen.

Sak 13/17 Referansegruppe

- a) Diskusjon om NGOers deltakelse.
- A. Det var et varierende syn blant partene på NGOers deltagelse. Det var enighet om at man ønsket fag- og ekspertråd, men vil unngå aktivisme. Helsedirektoratet understreket viktigheten av å involvere NGOer på ett eller annet vis, av hensyn til medvirkning og fordi NGOer kan ha perspektiver utenfra.
- b) Diskusjon om mandat for referansegruppen
- A. Det var usikkerhet knyttet til om man ønsket en *ad hoc*-gruppe, en nettverksgruppe eller mer tradisjonell referansegruppe, skjønt det hersket en viss enighet om at det måtte være en hard kjerne med sentrale deltagere som kan følge utviklingen.
- B. Det er usikkert om man ønsker at det skal være mulig for referansegruppens deltagere å fremme forslag til koordineringsgruppen.
- c) Diskusjon om listen over mulige deltagerinstitusjoner
- A. Gruppen må ikke bli en markeds plass for forskning, viktig å avklare hvorvidt forskningsinstitusjoner med kommersielle interesser bør kunne delta.

Det ble ikke enighet om hvorvidt NGOer bør kunne delta, mandat for referansegruppen eller hvilke institusjoner som skal delta, eller hvorvidt det bør oppnevnes enkeltpersoner istedenfor institusjoner. Saken gjenopptas på neste koordineringsgruppemøte over sommeren.

Sak 14/17 Rapport til Næringslivsgruppen

- a) Sekretariatet orienterte kort.

Det ble enighet om at sekretariatet sammenstiller rapporten, med følgende momenter:

- i. En kort generell beskrivelse av første halvårs workshops, signeringsmøter og koordineringsgruppemøter.
- ii. Statusrapport fra innsatsområdene (innsatsområdene 1 og 4 har levert, avventer fra innsatsområde 2 og 3 fra NHO Mat og drikke)
- iii. Forslaget om evaluering av avtalen, se vedlegg.

Sak. 15/17 Eventuelt (10 min)

Ingen saker.

Vedlegg: Evaluering og monitorering

Saksgrunnlag for helseministerens Næringslivsgruppe

Hva kjennetegner en god evaluering av avtalen?

Gjennom diskusjonene i koordineringsgruppen har man diskutert hvordan en god evaluering av avtalen kan gjennomføres.

- *Monitorering av måltall for å følge utviklingen i avtaleperioden.*
Det er viktig at evalueringen skiller mellom resultatmål (monitoreringsmålene, må defineres i innsatsområdene) og effektmål (i avtalen, målt ved forbrukerundersøkelser, skaper vi reelle endringer i kostholdet?). Altså er det viktig å følge med på to ting:
 - Effekten av avtalen i siste instans, forbrukeratferden – effektmålene
 - Resultater på spesifikke nøkkelområder – resultatmålene
- *Vurdering av de tiltak som intensjonsavtalen bidrar til å utvikle.*
I avtalen står det at bedriftene skal gjøre forbrukernes valg enklere ved hjelp av «*innovasjon, reformulering, porsjons- og pakningsstørrelser samt utvikling av nye produkter*» og å «*fremme sunnere alternativer og valgmuligheter som understøtter intensjonsavtalens målsettinger.*» Det er vanskelig å vite om innovasjonstiltak i avtaleperioden primært springer ut ifra avtalen eller er en del av vanlig forretningsdrift. Det er uansett interessant å få vite hva virksomhetene selv mener de har gjort for å følge opp sine forpliktelser.
- *En løpende evaluering basert på partenes syn på intensjonsavtalen.*
Intensjonsavtalen er avhengig av partenes innsatsvilje for å fungere. Partenes oppfatning av samarbeidet underveis er relevant for å vurdere hvorvidt intensjonsavtalen i seg selv er et virkningsfullt verktøy. I en slik løpende evaluering vil man også kunne oppgi egenrapportering om bidrag til avtaleoppfølgingen.

En helhetlig evaluering av intensjonsavtalen bør dermed kunne tydeliggjøre hvorvidt de overordnede målene nås, hvorvidt det skjer en endring innenfor viktige produktgrupper, hvorvidt det gjøres tiltak i virksomhetene som resultat av avtalen og om avtalen oppleves som et effektivt virkemiddel av partene.

Konkrete forslag til evaluering av avtalen

I det følgende har sekretariatet forsøkt å svare ut de ovenfor nevnte problemstillingene og komme med konkrete forslag til oppfølging. Forslaget ble diskutert på koordineringsgruppemøte 10.05 og har også blitt kommentert av Folkehelseinstituttets avdeling for tiltaksforskning.

1) Effekten av avtalen, effektmålene

Begrunnelse: Spørsmålet en ønsker svar på er om avtalens overordnede tallfestede mål innenfor de fire innsatsområdene er oppnådd.

Metode: Tallene hentes fra matforsyningsdata og forbrukerundersøkelser.

Utfordringer: På koordineringsgruppemøte 17.02 ble det påpekt av partene at SSBs forbrukerundersøkelser gjennomføres for sjelden og dermed ikke gir god nok kunnskap underveis i avtaleperioden om hvorvidt vi er nærmere å nå de overordnede målene eller ikke. Hyppigere forbrukerundersøkelser vil gjøre det enklere å justere mål underveis og se om tendensen utvikler seg i riktig retning.

Konkret oppfølging: Koordineringsgruppen retter et ønske til Helseministerens næringslivsgruppe om hyppigere forbrukerundersøkelser.

2) Monitorering av nøkkelområder, resultatmålene

Begrunnelse: Spørsmålet man ønsker svar på her er hvorvidt det skjer endringer i avtaleperioden innenfor de produktgrupper som har størst betydning for det overordnede målet. Noen produktgrupper har markant påvirkning på det overordnede målet, eksempelvis kommer mye av det mettede fett fra kjøttprodukter. Derfor vil det være viktig å følge utviklingen innenfor de viktigste produktgruppene i avtaleperioden. Samtidig må dette gjøres på en slik måte at det ikke er konkurransesensitivt, skjer på et ikke alt for detaljert nivå og uten å pålegge virksomhetene et ekstra rapporteringskrav.

Metoder: Etter samtaler med Nielsen har vi kommet frem til at det er mulig å følge utviklingen innenfor en produktgruppe via deres tall. Dermed vil virksomhetene ikke måtte bidra med ekstra rapportering.

Utfordringer og muligheter: Det er to hovedutfordringer for å kunne sette i stand en monitorering av nøkkelområder. Disse er:

- i.) Vanskeligheter med å sette ambisjon eller måltall
 - ii.) Arbeidet kan være ressurskrevende
-
- i.) Sette måltall. Konkurranseshensyn er et hinder for at virksomheter sammen blir enige om et måltall for reduksjon av eksempelvis tilsatt sukker i en produktgruppe. Imidlertid har fire bransjeledende produsenter¹ gått sammen om å definere et felles kategorimål for sukkerreduksjon fra søtede drikker i perioden 2015-2020. De skal sammen redusere det gjennomsnittlige innholdet av tilsatt sukker per liter solgt drikke i kategorien med 19 %. Det

¹ Cola, Lerum, Tine og Ringnes.

er benyttet en ekstern, uavhengig tredjepart i dette arbeidet for å sikre overholdelse av konkurransereglene. Aktørene representerer nær 80 % av markedet av brus, vann, energidrikk og iste og over 40 % for konsentrerte drikker. Involvering av en tredjepart for juridisk assistanse og lagring kan dermed gjøre det mulig å komme frem til måltall. For at en slik prosess skal kunne gjennomføres er det viktig med en aktør som kan være pådriver. I eksempelet sukkerholdig drikke tok Bryggeriforeningen denne rollen. Det er også mulig å engasjere en tredjepart til dette.

Alternativt kan Helsedirektoratet beregne hvor mye en kategori bidrar med til det totale forbruket og deretter sette en ambisjon basert på hvor mye reduksjon som er nødvendig for at det overordnede målet nås. Dette vil imidlertid ikke gi like stort eierskap til målet som alternativet nevnt ovenfor.

I begge tilfeller er det viktig at både handelen og produsentene er med på å sette ambisjonen.

- ii.) Ressurser. Aktørene i innsatsområdene er forpliktet til å bidra selv, men det kan være kostnadskrevenne å involvere en tredjepart. Gitt ressursituasjonen i Helsedirektoratet er det nødvendig å velge noen av de viktigste produktgruppene for monitorering.

Forslag til oppfølging: Innenfor innsatsområdene 2 og 3 bør det settes i gang prosesser for å komme frem til en ambisjon for produktgrupper som er drivere for forbruket av sukker og mettet fett. Man kan monitorere uten en slik ambisjon, men et mål gjør det lettere sette kriterier for monitoreringen. Monitorering kan blant annet gjøres gjennom innkjøp av Nielsen-data. Prosessen kan fasiliteres av en tredjepart eller av bransjeorganisasjonene, men det er viktig at noen driver arbeidet fremover.

3) Vurdering av tiltak

Begrunnelse: Hvorvidt man oppnår endret forbrukeratferd og en dreining mot sunnere forbruk innenfor viktige produktkategorier avhenger av at tiltak gjennomføres i virksomhetene som har sluttet seg til avtalen. Det er ikke fastsatt hvilke tiltak som skal gjennomføres og det er opp til partene å velge hvilke tiltak de mener passer best for dem. For å evaluere om intensjonsavtalen er et nyttig verktøy vil det være viktig å få oversikt over hvilke tiltak som er gjort i forbindelse med avtalene og eventuelt om de har vist seg å ha effekt.

Metode: For det første kan virksomhetene *selv rapportere* hvilke tiltak de gjennomfører for å bidra til måloppnåelsen. Dette må gjøres i etterkant, fordi tiltakene gjerne er av konkurransesensitiv natur. Noen aktører har i tillegg inngått partnerskap med tredjeparter, eksempelvis NorgesGruppen og GreenNudge, som kan bidra til å undersøke om tiltakene har konkret effekt på forbrukere. Imidlertid vil det være opp til virksomhetene hvorvidt de ønsker å vurdere effekt av egne tiltak, da dette potensielt kan være ressurskrevende. De innrapporterte tiltakene kan sorteres etter formål, omfang og forventet effekt og kan også deles mellom virksomhetene i etterkant i form av workshops etc.

Forslag til oppfølging: Det er ønskelig at tiltak som bidrar til måloppnåelsen gjennomføres og at de rapporteres. Samtidig er det ikke ønskelig å pålegge

virksomheter store byrder med rapportering. Derfor kan det være fornuftig å prøve et system med egenrapportering i avtalens første virkeår. Dette innebærer at tilknyttede virksomheter bidrar til koordineringsgruppens rapport til Helseministerens næringslivsmøte i desember med oversikt over hvilke tiltak de selv har satt i gang/gjennomført. Kombinert med effektmålene og resultatmålene nevnt under 2) og 3) vil det da være mulig å identifisere områder der det kan være aktuelt å gå mer systematisk til verks for å kartlegge hvilke tiltak som gjennomføres. Arbeidet med å samle inn og sammenstille kan settes til en tredjepart. Oversikten over tiltak kan danne grunnlag for workshops der virksomheter kan lære av hverandre.

4) Avtalen som verktøy, partenes syn

Begrunnelse: Det er relevant å få innsikt i hvorvidt partene oppfatter intensjonsavtalen som et fornuftig verktøy til å fremme godt kosthold. Spørsmålet her er om intensjonsavtalen har en merverdi i form av tettere samarbeid og om den gir mer fleksibilitet for virksomhetene enn mer tradisjonelle folkehelseiltak.

Metode: En tredjepart vil kunne intervju partene og få deres mening om oppfølgingen av avtalen, kartlegge om det er uenigheter i graden av forpliktelse og andre momenter som kan være relevante for tilliten i samarbeidet. Elementer kan være hvordan aktørene oppfatter avtalen, motivasjon for deltagelse og fordeler og ulemper ved avtalen som verktøy. Det er viktig å få tilbakemeldinger fra virksomheter, bransjeorganisasjoner og myndighetsaktører. En tredjepart vil også kunne samle inn og systematisere egenrapportering som nevnt under punkt 3) over.

Utfordringer: Partenes egne syn er ikke i seg selv tilstrekkelig til å evaluere hvorvidt avtalen fungerer godt. En tredjepart som følger partene vil derfor også måtte ha tilgang på egenrapporteringen og målinger som er gjort innenfor produktkategorier som nevnt under punkt 2) over.

Forslag til oppfølging: Det lages et anbudsgrunnlag for følgeevaluering til neste koordineringsmøte. Anbudsvinneren må kunne følge opp partene gjennom intervjuer, hente inn og systematisere årlig egenrapportering av tiltak fra tilknyttede virksomheter og foreta evaluering av disse to kildene sett opp mot monitoreringen som gjøres innenfor produktgrupper.

Illustrasjon på evaluering og monitorering som foreslått under pkt. 1 – 4.

